

TALOUSNEUVOSTO

22.2.2017

Kokousmuistio 2/2017

Aika 22.2.2017 klo 8.00–9.30

Paikka Pääministerin virka-asunto Kesäranta

Läsnä Sipilä Juha, puheenjohtaja
Berner Anne
Eloranta Jarkko
Fjäder Sture
Grahm-Laasonen Sanni
Häkämies Jyri
Koskinen Jari
Liikanen Erkki
Lindström Jari
Palola Antti
Pentikäinen Mikael
Penttilä Risto E.J.
Soini Timo
Vehviläinen Anu
Hetemäki Martti (at.)
Jalonen Markku (at./asiakohdat 1-2)
Lahtinen Markus (at.)
Lehtomäki Paula (at.)
Oksanen Kaisa (at./asiakohdat 3-4)
Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 8.00 ja totesi asialistalla olevan kaksi aihetta: ajankohtaiset työmarkkinakysymykset sekä hallituksen tulevaisuusselonteko työn murroksesta. Ensiksi mainitun osalta keskusteluun osallistuu kutsuttuna asiantuntijana kunta-alan työmarkkinajohtaja Markku Jalonen. Jälkimmäisen osalta valmistellut puheenvuorot käyttävät erityisasiantuntija Kaisa Oksanen valtioneuvoston kansliasta, toimitusjohtaja Risto E.J. Penttilä sekä puheenjohtaja Jarkko Eloranta. VTT:n laatima raportti *Kohti jaettua ymmärrystä työn tulevaisuudesta* oli toimitettu jäsenille kokouskutsun mukana.

2 Ajankohtaiset työmarkkinakysymykset

Pääministeri pyysi jäseniltä näkemyksiä erityisesti kahteen viime aikoina julkisuutta saaneeseen työmarkkinakysymykseen: EK:n ilmoitukseen irtisanoa joukko keskusjärjestösollalla solmittuja työmarkkinasopimuksia sekä ns. Suomen mallin valmistelutilanteeseen metsäteollisuuden ilmoitettua jäävänsä hankkeen ulkopuolelle.

EK:n ilmoituksen osalta palkansaajapuolen reaktiossa taustalla on erilainen näkemys pikemminkin ajoituksesta ja toteuttamistavasta kuin itse asiasta. Vaikka toimen vaikutukset kuluvalle sopimuskaudella jäävät vähäisiksi tai jopa olemattomiksi, tulevaan sopimuskauteen kohdistuva epävarmuus lisääntyy. Liitoissa olisi valmiutta neuvotella ao. asioista jo kevään aikana ja näiden neuvottelujen käynnistymisestä onkin jo merkejä.

Suomen mallin osalta todettiin, että sen keskeinen tavoite eli vientialojen kilpailukyvyyn huomioon ottava maltillinen palkkaratkaisu voidaan periaatteessa saavuttaa erilaisilla neuvottelukehikoilla ml. perinteinen liittokierros. Viimeaikainen kehitys viittaa siihen, että varsinainen vientiliittojen yhdessä koordinoima neuvottelukehikko ei ole toteutuksessa. Tämä asettaa haasteita tavoitteen toteutumiselle ja muun muassa keskusjärjestöjen sisäiselle koordinaatiolle.

Pääministeri totesi, että hallitus ei halua puuttua työmarkkinaosapuolten välisiin neuvotteluihin, mutta seuraa, että yhdessä sovitusta Suomen mallin tavoitteesta pidetään kiinni. Olisi myös toivottavaa, että osapuolet edistyvät paikallista sopimista koskeissa asioissa. Luottamuksellista vuoropuhelua hallituksen ja järjestöjen välillä on syytä jatkaa, koska niiden päätökset ovat joka tapauksessa kytköksissä toisiinsa.

3 Hallituksen tulevaisuusselonteko työn murroksesta

Kaisa Oksanen palautti mieliin hallituksen tulevaisuusselonteon sisältötavoitteet ja prosessin vaiheet sekä esitteli VTT:n laatiman taustaraportin keskeistä sisältöä (liite 1). Selonteon teemana on työn murros ja tulevaisuuden työ. Meneillään olevassa ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena on jaettu ymmärrys siitä, miltä suomalainen työ ja työelämä näyttävät tulevaisuudessa. Ensimmäinen vaiheen on määrä valmistua kesällä 2017.

VTT:n laatima raportti perustuu laajan työn tulevaisuutta luotaavan tutkimusmateriaalin läpikäyntiin ja synteisiin. Sen mukaan työn muutoksen ajureita ovat arvomuodostuksen uusi logiikka, uusi teknologia ja digitalisaatio sekä väestömuutos ja muuttoliike. Raportti tunnistaa kuusi keskeistä työn murroksen muutuskulkua, jotka liittyvät työn sisältöön, organisaatioihin, osaamiseen, toimeentuloon, kestävään kehitykseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Risto E.J. Penttilä kiinnitti puheenvuorossaan huomiota yritysten roolia koskevien mairintojen puuttumiseen taustaraportista (liite 2). Hän arveli yritysten olevan keskeinen toimija myös tulevaisuuden työmarkkinoilla ja toivoi niitä koskevien pohdintojen sisällyttämistä lopulliseen selontekoon. Tunnistettujen kehityssuuntien valossa vaikuttaisi siltä, että yritysten olemassaolo perustuu tulevaisuudessa enemmän toimimiseen yhteisten arvojen elävöittämänä työyhteisönä kuin transaktiokustannuksien vähentämiseen.

Vaikka kanonisoitu tulevaisuuden uhkakuva on ihmisten työt vievä robotti, on huutava työvoimapula tämän päivän yritysten realiteetti. Kysyntä kohdistuu kuitenkin aloitteellisiin ongelman ratkaisijoihin, ei niinkään rutiinityön tekijöihin. Yksi keskeinen ongelma tulevaisuudessa on päättää miten menetellään niiden osalta, jotka eivät täytä työmarkkinoiden kovia vaatimuksia. Ihmisten omien kykyjen vahvistaminen tekoälyllä ja robotiikalla voi olla yksi ratkaisu. Keskusteluun pitäisi nostaa myös kotitalouksien kasvava rooli työnantajina.

Jarkko Eloranta totesi myös ammattiyhdistysliikkeen loistavan poissaolollaan taustaraportissa (liite 3). Hän arvioi kuitenkin ay-liikkeen roolin asiantuntijuuteen pohjautuvana vaikuttajana jatkuvan myös tulevaisuudessa. Ay-liikkeen on kasvatettava rooliaan

erityisesti työn sisällön ja merkityksellisyyden parantamisessa sekä työn tuottavuuden ja tuloksellisuuden kehittämisessä.

Ay-liikkeen keskeisiä haasteita on alustatalouden haltuunotto sekä yksintyöskentelevien edunvalvonnan ja yhteisöllisyyden organisointi mm. virtuaalityöyhteisöjen ja vertaistuen kautta. Tältä osin ollaan vielä alkuvaiheessa. Uusia toimintamuotoja voivat olla myös työn välitys, osuuskunnat ja työnantajien luotettavuuden arviointi. Työntekijöiden osaamisesta huolehtiminen, sekä ennen työuraa että kuluessa, korostuu keinona lievittää polarisaatiota sekä lisätä työntekijöiden ja talouden sopeutumiskykyä.

4 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia kysymyksiä ja näkökulmia:

- Taustaraportissa talouskasvua ja tuottavuutta käsitellään yllättävän negatiivisessa sävyssä. Kuitenkin taloustieteellisen analyysin perusteella esimerkiksi kestävä kehitys edellyttää nopeaa tuottavuuskasvua. Työmarkkinoiden tulevaisuuskuva tulisi rakentaa konsistentin talousanalyysin varaan.
- Pyrkimystä yhtenäiseen tulevaisuuskuvaan ei pidä viedä liian pitkälle, vaan sallia erilaisia vaihtoehtoja. Aiemmat kokemukset osoittavat, että yksittäisten skenaarioiden "osumatarkkuus" on usein ollut heikko.
- Raportissa hahmotellut tulevaisuuskuvat korostavat tarvetta arvioida ja uudistaa rakenteita useilla eri sektoreilla mm. paikallisen sopimisen, yrittäjyyden ja osaamisen päivittämisen osalta.
- Viimeaikainen työmarkkinakehitys ja esitetyt näkymät antavat aiheita pohtia täystyöllisyystavoitteen relevanssia ja mahdollisuutta korvata se ns. osallistavalla sosiaaliturvalla. Miten tämä on yhdistettävissä työnteon kannustavuuteen?
- Työpaikkojen polarisoituminen tuottavuuden suhteen on kansainvälisesti todennettu ilmiö. Suomi poikkeaa monista muista maista sikäli, että meillä matalan tuottavuuden työpaikkoja ei synny yhtä paljon kuin muualla. Tämä heijastuu korkeana työttömyytenä.
- Osaaminen on työntekijän paras turva työelämän muutoksissa. On hyvin huolestuttavaa, että Suomessa ainakin muodollinen osaamisepohja rapautuu ja nuorista ikäluokista peräti 17 prosenttia jää vaille toisen asteen koulutusta.
- Työelämän nopeasti muuttuvat vaatimukset korostavat perustaitojen merkitystä ja kykyä oppia uutta. Samalla menestyminen työmarkkinoilla ei enää välttämättä ole lineaarisesti riippuvainen koulutustasosta ja Suomenkin koulutusjärjestelmä on liian tutkintopainotteinen.
- Oltiinpa perustulokokeilusta mitä mieltä hyvänsä, se on ainakin herättänyt suurta kansainvälistä mielenkiintoa, mikä osoittaa asian olevan globaalisti ajankohtainen. Perustulon vaihtoehtoisten toteutusmallien välillä on huomattavia kustannuseroja.

5 Kokouksen päättäminen

Talousneuvoston seuraava kokous pidetään keskiviikkona 19.4.2017 klo 8.00 Kesärannassa. Aihe vahvistetaan myöhemmin. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 9.35.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri